ԲԵՂՄՆԱՒՈՐ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐ...

Posted on August 15, 2015 by Keghart

keghart.com

Category: Opinions

Մովսէս Ծիրանի, Զալքա, Լիբանան, 15 Օգոստոս 2015

Ժամանակին Խորհրդային մանկավարժ փիլիսոփաներէն շատեր կը հաւատային թէ «Մանուկը սպիտակ թուղթ է» եւ դաստիարակութեամբ կարելի է տալ անոր որեւէ մասնագիտութիւն եւ «արտադրել» տարբեր տեսակի գիտնականներ ու արուեստագէտներ: Սակայն Խորհրդային մասնագիտական փորձը ցոյց տուաւ թէ (յատկապէս արուեստի պարագային) այս տեսութիւնը խոտոր կը համեմատի գործնական կեանքի հետ: Ճիշդ է որ դաստիարակութիւնը, միջավայրն ու ուսումը իրենց շինիչ ու կենսական դերն ու նշանակութիւնը ունին ստեղծագործական գործընթացի հետ, սակայն առանց ի վերուստ օժտուածութեան, ապարդիւն պիտի մնային մանկավարժական վարժանքներն ու աշխատանքները:

Կապ, 26x10x26 սմ, պրոնզ

Գրեթէ նոյն տրամաբանութեամբ Փապլօ Փիքասօն հետեւեալ հաստատումը կ'ընէ. «Բոլոր երեխաները արուեստագէտներ են, խնդիրը այն է թէ ինչպէ՞ս պիտի մնան արուեստագէտ»: Ան անուղղակիօրէն կը մեկնաբանէր Խորհրդայիններու կարծիքը, որ ինքն իր հանճարեղ կերպարուեստագէտի կերպարովն իսկ գործնապէս կը հակասէր իր որդեգրած տեսութեան: Ինք եթէ արտակարգ ծնունդ մը չըլլար պիտի կարողանա՞ր մատի վրայ հաշուելու հանճարներու շարքին դասուիլ:

Մովսէս Ծիրանի, Զալքա, Լիբանան, 15 Օգոստոս 2015

Ժամանակին Խորհրդային մանկավարժ փիլիսոփաներէն շատեր կը հաւատային թէ «Մանուկը սպիտակ թուղթ է» եւ դաստիարակութեամբ կարելի է տալ անոր որեւէ մասնագիտութիւն եւ «արտադրել» տարբեր տեսակի գիտնականներ ու արուեստագէտներ: Սակայն Խորհրդային մասնագիտական փորձը ցոյց տուաւ թէ (յատկապէս արուեստի պարագային) այս տեսութիւնը խոտոր կը համեմատի գործնական կեանքի հետ: Ճիշդ է որ դաստիարակութիւնը, միջավայրն ու ուսումը իրենց շինիչ ու կենսական դերն ու նշանակութիւնը ունին ստեղծագործական գործընթացի հետ, սակայն առանց ի վերուստ օժտուածութեան, ապարդիւն պիտի մնային մանկավարժական վարժանքներն ու աշխատանքները:

Կապ, 26x10x26 սմ, պրոնզ

Գրեթէ նոյն տրամաբանութեամբ Փապլօ Փիքասօն հետեւեալ հաստատումը կ'ընէ. «Բոլոր երեխաները արուեստագէտներ են, խնդիրը այն է թէ ինչպէ՞ս պիտի մնան արուեստագէտ»: Ան անուղղակիօրէն կը մեկնաբանէր Խորհրդայիններու կարծիքը, որ ինքն իր հանճարեղ կերպարուեստագէտի կերպարովն իսկ գործնապէս կը հակասէր իր որդեգրած տեսութեան: Ինք եթէ արտակարգ ծնունդ մը չըլլար պիտի կարողանա՞ր մատի վրայ հաշուելու հանճարներու շարքին դասուիլ:

Թէեւ ժառանգականութեան եւ միջավայրի բանավէճը տակաւին աւարտած չի թուիր ըլլալ, այնուամենայնիւ գիտնականներու մեծամասնութիւնը հակամէտ է հաւատալու, որ առանց մէկուն՝ միւսը կ'արժեզրկուի: Առողջ ժառանգականութեան եւ առողջ միջավայրի պարագային է միայն որ աշխատանքը կ'իմաստաւորուի, կ'արդիւնաւորուի եւ արուեստագէտը կ'արձանագրէ նոր նուաճումներ:

Եթէ մանուկը ծնած է արուեստագէտ, ապա ան բնազդաբար կը փորձէ ստեղծագործել: Քիչ չէ թիւը այն արուեստագէտներուն, որոնց ծնողները փորձած են շեղել զանոնք իրենց ստեղծագործական ճանապարհէն, եւ տուած անոնց իրենց արուեստագէտի խառնուածքին ոչ յարիր ուսում: Սակայն անոնցմէ առաւել օժտուածները յամառօրէն հետեւած են իրենց ներքին ձայնին ու նուիրուած արուեստին: Վան Կոկի եւ Փօլ Սեզանի օրինակները բաւականին խօսուն են այս պարագային:

Հայ արուեստի պատմութիւնը եւս տուած է բազմաթիւ օրինակներ, սակայն յիշենք անոնք, որոնք անձնապէս ճանչցած ենք և արդէն իսկ կայացած արուեստագէտներ են: Ինչպէս Արտաշէս Յունանեան, Ժան Գազանճեան կամ Թորոս Տէր Յակոբեան: Այս շարքին կարելի է դասել նաեւ Գանատահայ կերպարուեստագէտ բժիշկ Մկրտիչ Տարագճեանը: Ան ծնած է Սուրիա, փոքր տարիքին շրջան մը յաճախած է Հալէպի Սարեանի անուան գեղարուեստի ուսումնարանը: 1982-ին կը հաստատուի Մոթրէալ, ուր կ՝ապրի եւ կը ստեղծագործէ ցայսօր: Պարագաներու բերումով երկար ատեն առիթ չ'ունենար ստեղծագործելու, սակայն բախտորոշ օր մը վրձինը ձեռքը կ՝առնէ ու կը սկսի երփնագրել: Կարճ ժամանակ մը ետք նաեւ քանդակել:

Ան սկզբնական շրջանին քանի մը խորհրդանշական յղացքներ իրագործելէ ետք, կը փորձէ դիմաքանդակի ժանրը եւ կը յաջողի: Ինչպէս դիմանկարը գեղանկարիչին այնպէս ալ դիմաքանդակը գեղանկարիչին փորձաքարն է: Տարագճեան ունի յոյլ մը հետաքրքրական դիմաքանդակներ, որոնք իրաւունք կու տան մեզի իրմէ ակնկալելու աւելի խոր, ու բնորդին խառնուածքին յարիր կերպարներու իրագործումն ու կերտումը, ինչպէս իր կողակիցի եւ երկու դուստրերուն, Ուիլեըմ Սարոյեանին, Երուանդ Պաստրմաճեանին, Կոմիտասի, Եղիշէ Չարենցի, եւ այլ դիմաքանդակները: Այս բոլորէն վեր սակայն առաւել յատկանշական են խոհափիլիսոփայական լիցք ունեցող համադրական անոր յղացքները, որոնցմէ ոմանք լուրջ վերլուծման եւ մեկնաբանման կը կարօտին, ինչպէս Եղեռնի Հարիւրամեակին նուիրուած յուշարձանի մանրակերտը՝ «Ոսկեղէն Խնձորներ», «Կապ», «Խոզակ», «Աստիճանը», եւայլն: Ունի գործերու այլ շարք մը, որոնց պարագային իր մասնագիտութեան բերումով ձեռք բերած մարդակազմական գիտելիքները շինիչ դեր կատարած են ու ան կրցած է կերտել ճկուն ու նուրբ մարմիններ, առանց խաթարելու անոնց գեղեցկութիւնն ու գրաւչութիւնը, ինչպէս, «Թանկօ», «Վենիւս», «Ծովանոյշ», «Նստած Կինը», եւայլն:

Երուանդ Պաստրմաճեանի Դիմաքանդակը 49x38x43 սմ պրոնզ

Անցնող դարու վերջաւորութեան երբ Ռոտէն կերտեց իր գլուխ գործոցներէն երկուքը՝ անգլուխ

«Քայլող Մարդը» եւ առանց ձեռքերու «Պալզաք»ը, ան ապացուցեց որ մարդկային կերպարներ կերտելու պարագային ոչ միայն անհրաժեշտ չեն մարդու մարմնի բոլոր մասերը, այլեւ երբեմն նոյնիսկ կը խանգարեն: Թէեւ տատայիստները ծայրահեղութեան գացին, սակայն անոնցմէ ծնած գերիրապաշտներէն շատեր, լաւապէս օգտուեցան այս տեսութենէն ինչպէս՝ Արշիլ Կորքի Ատոյեանը, կամ Հենրի Մուրը: Այսօր ժամանակակից քանդակագործութիւնը ողողուած է նմանատիպ ստեղծագործութիւններով, որոնցմէ բոլորը չեն որ կրցած են յաջողիլ ու կերտել իւրայատուկ ստեղծագործութիւններ: Տարագճեան եւս ունի նմանօրինակ քանդակներ, որոնք կը զատորոշուին միւսներէն, որովհետեւ ան գիտէ պահել միայն անհրաժեշտը՝ ձերբազատուելով աւելորդաբանութենէ, ինչպէս «Մարդը Վզնոցով», «Ի՞նչ Նորութիւն», «Սոնաթա», եւայլն:

Տարագճեան ինքնուս է այո, սակայն անուս չէ: Ան իր յարատեւ որոնումներու եւ աշխատանքի շնորհիւ կրցած է ձեռք բերել քանդակելու անհրաժեշտ գիտելիքներ, որոնց մէջ իր կենսական դերը կատարած է նաեւ իր երկարամեայ մտերմութիւնը Արթօ Չաքմաքճեանի նման մեծ ու տաղանդաւոր արուեստագէտի մը հետ: